

GLEN DIKSON

Julijin
ODGOVOR

Preveo
Marko Mladenović

■ Laguna ■

Naslov originala

Glenn Dixon

JULIET'S ANSWER

Copyright © 2017 by Glenn Dixon

By arrangement with Westwood Creative Artists Ltd.

Translation copyright © 2017 za srpsko izdanje, LAGUNA

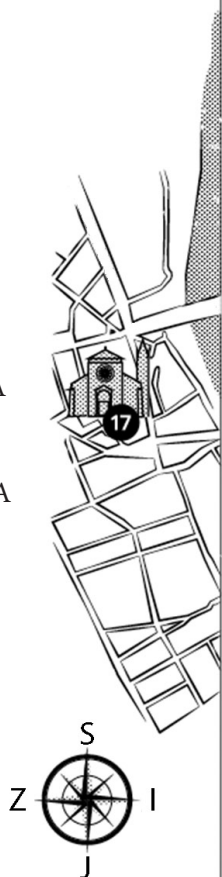
Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

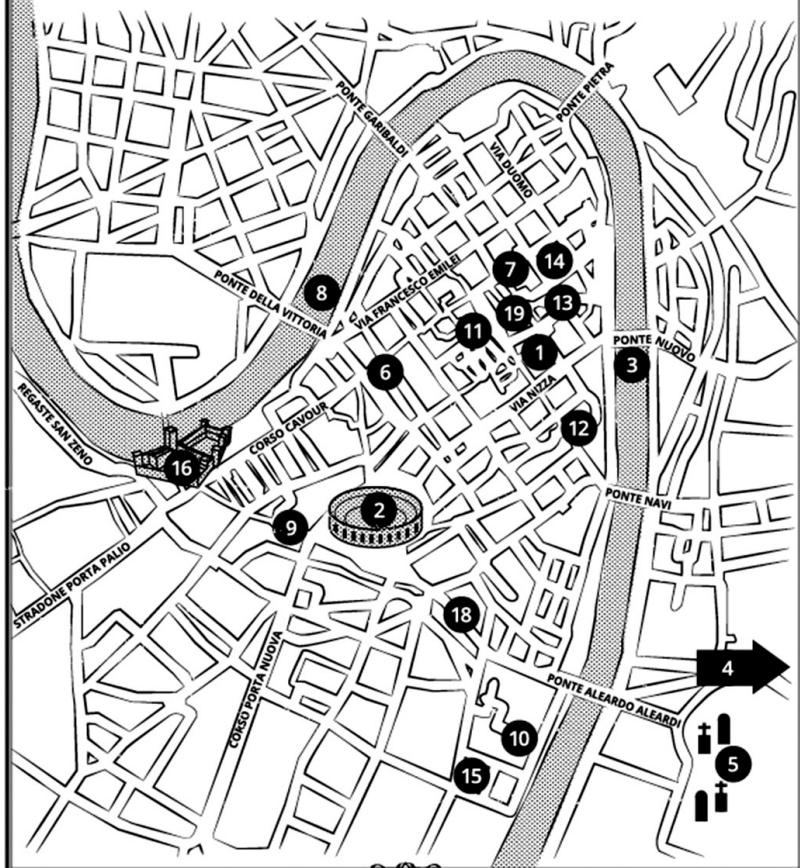
© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Za mamu i tatu,
koji su zajedno već
šezdeset dve godine*

1. CASA DI GIULIETTA – JULIJINA KUĆA
2. ARENA DI VERONA – RIMSKA ARENA
3. PONTE NUOVO – „NOVI MOST“,
PODIGNUT 1334.
4. VIA GALILEO GALILEI BROJ TRI, STARE
KANCELARIJE KLUBA DI GIULIETTA
5. CIMITERO MONUMENTALE – GROBLJE
GRADA VERONE
6. CORSO PORTA BORSARI
7. VICOLO SANTA CECILIA
8. FIUME ADIGE – REKA ADIĐE
9. GELATERIA SAVOIA
10. TOMBA DI GIULIETTA – JULIJIN GROB
11. PIAZZA DELLE ERBE – PIJACA POVRĆA
12. PORTA LEONI – LAVLJA KAPIJA
13. CASA DI ROMEO – ROMEOVA KUĆA
14. TOMBA DI CANGRANDE DELLA SCALA
– GROB KNEZA ESKALUSA
15. VIA DEI MONTECCHI BROJ SEDAM –
GLEN OV HOTEL, MOGUĆI PRAVI DOM
MONTAGIJEVIH
16. CASTELVECCHIO
17. BASILICA DI SAN ZENO MAGGIORE
18. PIZZERIA LEON D'ORO
19. TORRE DEI LAMBERTI – TORANJ
LAMBERTI

KARTA STARE
VERONE

Napomena čitaocu

Jedna malena kancelarija u italijanskom gradu Veroni dobija više od deset hiljada pisama godišnje, sva adresirana na Juliju, lik iz Šekspirove tragedije *Romeo i Julija*. Pisma govore o ljubavnoj patnji i beskrajnoj potrazi za ljubavlju. Stižu sa svih strana sveta, a na svako odgovara grupa žena koje se zovu „Julijine sekretarice“. Na pisma odgovaraju već decenijama. Ima onih što veruju da je *Romeo i Julija* zapravo istinita priča o ukletim ljubavnicima koji su živeli u Veroni 1302. godine. Istinu možda nikada nećemo saznati, ali lik mlade Julije i dalje živi kao simbol nekada savršene ljubavi.

Sadržaj

Prvi čin	13
1. U toj lepoj Veroni, gde se radnja zbiva	15
2. Nauči me da zaboravim misliti	37
3. Kobno zaljubljeni.	68
4. Nebo, nasmeši se	103
Drugi čin	129
5. Ja sam igračka sudbine.	131
6. Zar hoćeš da ideš?	155
Treći čin	177
7. Svaki pismen čovek.	179
8. Ustani, lepo sunce	204
9. Od svih dana u godini	230
10. Epilog.	261
Dodatak: Pešački obilazak Verone.	265
Izjave zahvalnosti	269
O autoru	273

PRVI ČIN

*U toj lepoj Veroni, gde se radnja zbiva**

Draga Julija,

Nisam više mlada, ali nekada, da, nekada sam verovala u ljubav. Jasno se sećam imena ljubavnika i njihovih lica, svih do jednog. A onda oni nestanu. Zašto ljubav nekima dolazi tako lako, a s drugima neće da ostane? Zašto mora da bude tako? Zašto mora tako bolno da nam uvrće dušu?

Pročitao sam pismo do samog kraja. Ličilo je na ostala na gomili, nije bilo ničega preterano posebnog u vezi s njim. Sva ta pisma pišu se rukom – ono što je tako blizu srcu ne može se kucati – pa se slažu u kovertu pune nade i šalju Juliji, na Veronu.

* Naslovi svih poglavlja kao i svi ostali navodi iz *Romea i Julije* Viljema Šekspira uzeti su iz prevoda Živojina Simića i Sime Pandurovića, Rad, Beograd, 2006. (Prim. prev.)

Na vratima mi se pojavi Đovana. „Ćao“, reče. „Jesi li za kafu?“
„Ne, ovaj... ne treba.“

Đovana je nosila bisere čak i po podne. Ona mi hitro uđe u sobu, poglednu pismo preda mnom i pročitati mi misli.
„Neka su baš dirljiva, zar ne?“

„Nisam siguran kako da odgovorim na ovo.“

„Ah“, reče ona, zaškripavši drvenom stolicom kada je primače da sedne pored mene. Nadvila se nad pismom, neznatno namestivši naočare za čitanje. „Mnoga pisma su puna tuge. A ponekad su i poezija.“

„I kako da odgovorim?“

Ona se zagleda u mene. „Katkada im je dovoljno samo da ih napišu.“

„Ova žena piše tako divno. Nisam siguran da...“

„Odgovor se“, nastavi ona, potapšavši pismo, „često nalazi u njihovim rečima.“

„Ali...“

„Moraš da budeš kao gitar. Moraš da paziš na znake. Pisac će ti reći šta želi da čuje.“

„Ne znam.“

Đovana me pogleda kao da sam tup. „Njoj treba da čuje da joj je život lep, da vredi, da je važna. To joj treba predočiti. To moraš da napišeš.“

„A onda ga potpišem 'Julija'?“

„Ako želiš. Ili možeš da potpišeš 'Julijina sekretarica.'“

„Dobro.“

Đovana ustade i izgadi haljinu. „Mi ovu odgovornost shvatamo vrlo ozbiljno.“ Okrenu se na potpeticama i ode do vrata, gde zastade, s vitkom rukom na do vratku.

„Da, naravno“, reko.

„Znači nećeš kafu?“ Upilji se u mene još jednom za kraj.

„Ne, hvala. Samo ću prionuti na posao.“

„*Va bene.*“* Odugovlačila je i gledala me, a onda naglo izađe iz prostorije.

Razume se, Julija ne postoji, mada bi turistički odbor Verone zacelo voleo da verujete u suprotno. Verona je drevan grad. Oko nje leže polja Valpoličele, doline podruma, tu su neki od najstarijih vinograda na svetu. Julije Cezar je tu provođio leta. Dante je došao u izgnanstvu da završi *Božanstvenu komediju*. Ali grad se ničim toliko ne izdvaja kao legendom o Romeu i Juliji.

Kada sam prvi put prešao u stari grad, prošao sam kroz jednu kapiju u visokim srednjovekovnim zidinama. Tamo, na bronzanoj ploči klinovima pričvršćenoj za kamen, bile su reči VAN VERONSKI H ZIDINA NIJE SVET, VEĆ ČISTI-LIŠTE, MUKE, PAKAO.

To je bila Romeova rečenica. Ni on nije postojao, makar ne baš.

Takvih ploča ima po čitavoj Veroni, i one obeležavaju glavne događaje iz Šekspirove drame – priče koja nije napisana tu, priče koja se proslavila pre više vekova, na drugom jeziku i u drugoj zemlji.

U Veronu sam stigao pre dve godine krajem juna, s hrpom pitanja. Došao sam da nešto naučim. Nešto o ljubavi i možda nešto o Šekspiru. Već sam video gomile ljudi ispred sebe, kako se zbijaju i gundaju, s foto-aparatima na gotovs, i znao sam tačno kuda idu. Kao kroz levak, rulja je prolazila pored bleštavih izloga, pored izloženih kašmirskih džempera i cipela od petsto dolara, pa i mene ponese sa sobom. Ulica je izbila na trg nama sleva, ali svetina skrenu desno, a onda,

* Ital.: u redu. (Prim. prev.)

iznenada, pred nama iskrснуše luk i prolaz i tabla na kojoj je pisalo CASA DI GIULIETTA – Julijina kuća. Najzad smo stigli. Utihnusmo i ispuni nas duboko poštovanje. Priznajem da sam bio zajedljiv. Mnoge mlađe žene bile su ushićene i vukle sa sobom momke koji su se očajnički pravili zainteresovani. „To nije stvarno!“, želeo sam da uzviknem. „To je samo priča!“

Vukući noge, prošli smo kroz kameni lučni prolaz i izašli u dvorište. I eto ga: čuveni balkon. Štrčao je iz zida, tri metra iznad nas. Stari kamen je bio obrastao zamršenim spletom puzavica, savršenim za penjanje. Bilo je malo odveć savršeno. Sâm balkon je zapravo sarkofag iz starog Rima. U zid je ugrađen 1937. da privlači lakoverne turiste poput nas. Može da se uđe i u kuću – ona je svojevrsan muzej – i razni mladi ljubavnici izlaze na balkon da se slikaju. Ispod, gomile ljudi kliču kada se oni poljube. Foto-aparati škljocaju. Šalju se poruke.

Pored stepenica na ulazu, jedna ploča pripoveda istoriju kuće. Progurah se kroz masu kako bih prišao da pročitam: OVA KUĆA, pisalo je, OD TRINAESTOG STOLEĆA NALAZI SE U VLASNIŠTVU JEDNE PORODICE. Iznad luka nalazi se njihov amblem, grb porodice Kapelo – zaobljeni šešir nalik polucilindru, pošto su Kapelovi, po svemu sudeći, bili šeširdžije.

E to me je iznenadilo. Prezime *Kapulet* je očito izvedeno iz *Kapelo*. Otkud bi Šekspir to znao? Osvrnuh se oko sebe. Da li je on bio ovde? U njegovom životu ima izgubljenih godina – godina kada je možda putovao po inostranstvu, ali obično se ne smatra da je ikada dospeo do Verone. Kao što obično biva, odgovor je jednostavniji. Šekspirovi *Romeo i Julija* gotovo sigurno su prerada jednog ranijeg dela, a to delo – epska

pesma – takođe je prerada jedne italijanske priče koja potiče približno iz 1530. godine.

Znači da je to staro dvorište mesto hodočašća najmanje dvesta godina. Čarls Dikens je došao da ga vidi i da piše o njemu. Nije mu se mnogo dopalo. Kuća se tada bila izopacila u bednu krčmicu s krvoločnim psom na vratima i guskama što se gegaju po dvorištu. Sada je vrvelo od uskomešanih turista. Dikensu se verovatno ni to ne bi svidelo. U jednom uglu stoji bronzani kip Julije, oborena pogleda i smerne, dok joj dugi prsti s nelagodnošću drže nabore prozračne haljine.

Iz razloga koje sasvim ne razumem, treba joj ovlaš staviti ruku na desnu dojku i izneti želju bogovima ljubavi. Jedan po jedan, hodočasnici prilaze da joj pomaze dojku. Na tom mestu bronza je toliko uglačana da sija kao zlato. S druge strane, lice joj je potamnelo od ugljene patine.

Izvesno vreme posmatrao sam gomile ljudi, dok ne primetih jednu stariju ženu kako zamišljeno šeta po dvorištu. Išla je od znamenitosti do znamenitosti, zadržavala se kod svake, čitala ploče, stala ispred kipa, a onda, baš pre nego što će otići, pokoleba se. Okrenu se da obuhvati balkon pogledom još jednom za kraj, zatim klimnu glavom pa se izgubi ispod kamenova lučnog prolaza. A tamo gde je stajala, pojavi se jarkocrveno drveno poštansko sanduče. Dotada ga nisam primećivao. Bilo je ručne izrade, zamršeno istesano, grimizno obojeno, i okačeno na cigleni zid pored ulaza u kuću. Pobočke se provukoh do njega. POSTA DI GIULIETTA, pisalo je na njemu. Pisma Juliji.

Kada su pisma Juliji počela da stižu u Veronu 1937, niko nije znao šta da radi s njima. Naslanjali su ih na nadgrobne ploče u manastiru San Frančesko, za koji se odavno govori

da je dom Julijine grobnice, i tamošnji domar je uzeo na sebe da odgovara na njih. Pedesetih je zadatak preuzeo jedan pesnik, a 1989. umešao se pekar po imenu Đulio Tamasi-ja da odgovara na postojani priliv pisama. Đulio se nakon izvesnog vremena povukao iz pekarskog posla i otvorio prvu zvaničnu kancelariju za pisma upućena Juliji. Dotada su u Veronu stizale već stotine, i Đulio se posvetio zadatku odgovaranja – narednih dvadeset pet godina.

Ćerka Đulija Tamasi-je Đovana preuzela je posao od oca i sada upravlja *Klubom di Đulijeta*, čije osoblje razvrstava pisma po jezicima, odgovara na njih a zatim zavodi originale. Đovana se žali kako im grad ne daje dovoljno novca da pokriju poštarinu, da im ne pomažu kod zakupa kancelarije, a da pisma i dalje obilno stižu, preplavljuju sandučiće i prelivaju se s pultova.

Nekoliko meseci pre toga poslao sam Đovani mejl da je pitam mogu li da dođem u Veronu i volonterski odgovaram na pisma Juliji. Naravno, imao sam dublje pobude. I sâm sam bio u određenim okolnostima koje sam pokušavao da shvatim, ali to nisam rekao Đovani. Rekao sam joj da sam pisac. Da sam dugo bio nastavnik. Da sam predavao *Romea i Juliju* i da možda mogu da pomognem sa pismima – makar onim engleskim.

Onog dana kada sam stigao došla je po mene u hotel – nepunih sat vremena nakon što sam doklipsao sa železničke stanice. Parkirala se u blizini i krupnim korakom došla do pločnika gde sam stajao.

„Ti si Glen Dikson?“

„Đovana?“

„Da. Hajde, upravo sam krenula u kancelariju.“

Nije mnogo govorila. Zapitah se da li je sve to već videla – da li je sasvim uobičajeno da se pojavljuju strani volonteri,

voljni i željni, ali možda nedorasli zadatku. Zapitah se da je sve to zapravo pomalo ne gnjavi.

„Evo rimske arene“, reče ona u nekom trenutku, prekidajući tišinu i gledajući kroz vetrobran široku pjacu* ispred nas.

„Dobro“, rekoah, ali grad mi je bio isuviše nov da bih znao o čemu govori. Sedeo sam ukočen na suvozačkom mestu kada skrenusmo desno, ispod srednjovekovnih grudobrana boje sagorele umbre.** Prešli smo most, Ponte Nuovo, zaobišli groblje a onda odvijugali u industrijsko područje kancelarija i skladišta. Zaustavismo se ispred Vije*** Galileo Galilei broj 3. Na zid je bio naslonjen plavi bicikl a ulazna vrata su bila otvorena i poduprta. Unutra je ličilo na bilo koju drugu prijemnu prostoriju kancelarije, s biljkom u saksiji i prijavnicom okrenutom prema vratima.

Dovana mi mahnu da uđem i uperi prst u stolicu za okruglim stolom tik ispred prijavnice. Sede pored mene i počeo da govori. Najpre je govorila o ocu – još je živ – a ja sam je pitao još ponešto o istoriji mesta.

„To je duga priča“, reče ona, letimice pogledavši preko ramena prijavnicu i gomile papirologije tamo.

„Ali sve se odvija ovde. Na sva pisma odgovara se ovde?“, navaljivao sam.

„Da, naravno. Imamo mnogo posla.“

Mesto je bilo u stanju organizovanog ludila. Zidove su sakrivali poster i za opere i uramljene fotografije. Knjige i hartije prekrivale su pultove, visoke i četvrtaste, nalik vojnim

* Ital.: *piazza* – veći trg. (Prim. prev.)

** Umbra – mineral koji sadrži okside mangana i gvožđa, mrkožute boje, a zagrevanjem postaje crvenosmeđ. (Prim. prev.)

*** Ital.: *via* – ulica. (Prim. prev.)

divizijama koje samo što se ne prevale. „I“, rekoah, „koliko pisama dobijate mesečno?“

„Dođi“, reče ona, naglo ustavši. Pođoh za njom hodnikom do manje kancelarije pozadi. Malo je reći *kancelarija*. Prostorija je pre ličila skladište. Duž dva zida protezale su se police, uglele pod težinom desetak kartonskih kutija. Sve kutije su bile do vrha pune pisama, i svaka je bila obeležena prema jeziku: ruski, kineski, švedski, francuski. Duž trećeg zida nalazio se pult s primaknutim stolicama koji je činio svojevrsni improvizovani pisaći sto. Na njega je već bila stavljena jedna engleska kutija. Neko mi je namestio malo radno mesto s naslaganim gomilama papira i koverata. Čak su mi postavili i penkalo, baš tako, paralelno s hartijama.

„Trebaće ti prilično vremena da ih sve pročitaš“, reče Đovana, upirući prst u kutiju. Samo u toj jednoj kutiji bilo je nekoliko stotina pisama. Možda čak i hiljadu. Meni iščeznu osmeh s lica.

Zagrabih šaku pisama. Mnoga su bila u bledoljubičastim ili debelim žućkastim kovertama, kao da su pozivnice na venčanje. Ali bilo je i nevezanih cedulja, pisama napisanih na brzinu i, pretpostavljao sam, u poslednjem trenutku ubačenih u poštansko sanduče na Julijinoj kući. Uzeh jedno koje je bilo jednostavno naškrabano na poledini karte za voz. Povratna adresa: Brazil. Ubacih ga nazad u kutiju.

„Hoćeš li sada da počneš?“, upita Đovana. „Možeš ovde da sedneš.“

Poslušah je. Biće to dugo popodne.

„Odgovore piši na ovome“, reče ona, potapšavši gomilu papira formata A6 koji mi je ostavila. „Zatim ih stavi u koverte – ali nemoj da ih zalepiš.“

Pogledah povratne koverta. Na njima je bila odštampana grafika Julije na balkonu. Kosu joj je šibao vetar, a ruka joj je bila molećivo ispružena. Pre je ličila na devojkicu sa erotskog

postera iz pedesetih godina dvadesetog veka nego na bilo šta iz Šekspira.

„Ako budeš hteo nešto da pitaš, biću ispred.“ Kratko se zagledala u mene, pa izađe iz kancelarije brže nego što mi se to dopalo. Mislio sam da će biti malo više obrazovanja uz rad, možda malo obuke. Nisam bio siguran da sam spreman.

Doteglih englesku kutiju malo bliže, dok su se pisma u njoj pomerala kao pesak. Nekoliko iskliznu na pult i ja posegnuh za najbližim. Pismo je bilo iz Sjedinjenih Država – iz Kalifornije. Otvorih koverat i počeh da čitam: „Džordž nas je ostavio 7. aprila 2014. On i ja smo bili u braku dvadeset pet godina.“

Ah. Tragična priča o gubitku. Ali onda nastavih da čitam.

„Nedavno sam ponovo srela jednu staru ljubav, Harija. Da li je prerano? Da li je prerano da opet osećam ona osećanja?“

Šta sam na to mogao da kažem? Nisam ni poznao Harija.

Odgurnuh stolicu, spreman da zovem Đovanu, ali se predomislih. Kako da priznam poraz na prvom pismu? Pročitah pismo do samog kraja, zastadoh, pa uzeh penkalo i papir.

„Draga Džejn“, napisah. „Odgovor ćeš naći u svom srcu.“

Pogledah stranicu. Kakva gomila gluposti. Zgužvah list i počeh iznova. Napisah još jedno oveštalo opšte mesto, pa zgužvah i taj odgovor. Ubacih Džejnino pismo nazad u kutiju.

Možda je samo to jedno bilo teško. Za početak mi treba nešto lakše, nešto što nije tako zapetljano. Izvukoh novo pismo iz gomile.

Draga Julija,

Isključili [sic]**su me na univerzitet daleko od mesta gde živim. To je odličan univerzitet i odlična prilika za mene. Nevolja je samo u tome što sam upravo upoznala jednog momka. On živi ovde. Molim te, šta da radim?*

Ha, pomislih, na to umem da odgovorim. Zahvalio sam joj za pismo, pa je podstakao da ide na univerzitet. Rekao sam joj da će je momak čekati – ako iole vredi. Zatim dodao Polonijevu rečenicu iz *Hamleta*: „Ostani verna sebi.“*** Smatrao sam da to zvuči dobro. Odgovor stavih u koverat i uzeh sledeće pismo.

„Draga Julija“, glasilo je. „Imam šesnaest godina. Toliko dugo čekam da sretnem svog Romea. Kada će se on pojaviti?“ *Oh, srce. Imaš šesnaest godina. Tek te čeka neviđena patnja. Ne brini.* Nisam to napisao. Umesto toga, napisao sam joj da se strpi. Da slobodno radi ono što voli i da će onda možda pronaći svoju ljubav kako se bavi sličnim stvarima – a zar to ne bi bilo savršeno?

Pismo po pismo, odgovor po odgovor, ušao sam u ritam. Svaki odgovor je bio dugačak dva ili tri pasusa. Pazio sam da pružim dosta uveravanja da će ljubav doći, čak i kada je bila izgubljena. Rečenicom „Ostani verna sebi“ služio sam se sramotno često. Dok sam pisao, zamišljao sam da pišem pisma mlađem sebi. To mi je pomagalo sa odgovorima, iako

* Igra reči: na engleskom glagol *accept* (primiti) zvuči isto kao glagol *except* (isključiti). (Prim. prev.)

** Lat.: *sic* – tako. Stavlja se da označi da je reč koja možda izgleda čudna ili netačna tako napisana namerno ili da je doslovno citirana. (Prim. prev.)

*** Prevod Velimir Živojinović; *Celokupna dela*, Viljem Šekspir, knjiga četvrta, BIGZ – Narodna knjiga – Nolit – Rad, Beograd, 1978. (Prim. prev.)

sam se, istini za volju, najčešće osećao kao srednjoškolski savetnik za odabir zanimanja, što deli savete koji su verovatno beznačajni.

Ostatak prepodneva odgovarao sam na pisma – tridesetak – i pročitao još mnogo više. Pisma su uglavnom bila iz Velike Britanije, SAD i moje rodne Kanade. Odgovarao sam i na pisma iz dalekih zemalja kao što su Kina, Indija, Meksiko i Poljska. Katkada je engleski bio isprekidan i prost, ali sva osećanja su bila ista. Sve ih je zanimala ljubav. Sve ih je zanimalo to potresno iskustvo koje nam je ujedno i najdublja žalost i najveća radost.

I samog me je mučila ljubav. U Veronu sam delom i došao da naučim još nešto o toj sveobuhvatnoj sili u našem životu. Da naučim nešto, bilo šta, što će mi pomoći da razumem sopstveno slomljeno srce i da, možda, povratim veru u ljubav.

Do relativno nedavno, romantična ljubav se smatrala kulturnom tvorevinom. Predstava o romantičnoj ljubavi rodila se, navodno, početkom srednjeg veka, verovatno u Francuskoj. Do nas je stigla posredstvom pravila ponašanja dvorske ljubavi, ovekovečenih u pesmama trubadura i viteškim običajima.

Razume se, to nije sasvim tačno. Ljubav je tu mnogo duže nego što možemo da zamislimo. I nije osobenost nijedne pojedinačne kulture. Ljubav doživljavaju svi i svugde. Niko nije morao da je izmišlja. U nedavnom istraživanju koje je obuhvatalo petnaest hiljada ljudi iz četrdeset osam zemalja, romantična ljubav se pojavila u svakoj kulturi. Sada se veruje da spada u dvesta opštih ljudskih crta – poput sposobnosti da se koristi jezik radi opštenja, ili da se stvara muzika i uživa u njoj, ili prisustva smeha. Naučnici zaista prate takve

stvari. Sposobnost da se voli, kako se čini, jedna je od glavnih odlika ljudskih bića.

Svi osećamo privlačnost prema drugima, nešto što prevazilazi seksualnu želju. U jednom istraživanju, petogodišnjaci su prijavljivali da su zaljubljeni isto onoliko često koliko i osamnaestogodišnjaci, i nisu govorili o plišanim medama. Deca su imala sve simptome odraslih – leptiriće u stomaku, bespomoćnu čežnju i ogromnu potrebu da ih primeti predmet njihovih osećanja.

Ja se svakako sećam svoje prve ljubavi. Kada se Šanon Mahoni pojavila na času matematike gospođe Akton u sedmom razredu, bio sam opčinjen. Ne znam zašto. Samo se sećam da se to dogodilo istog trenu. Imala je trinaest godina, ja dvanaest, i sledeće dve godine bio sam ludo zaljubljen u nju – mada mislim da tom zemaljskom anđelu nikada nisam rekao ništa više od: „Možeš li, molim te, da mi dodaš bojiće?“ Imao sam raznorazne maštarije o njoj, mahom složena bekstva gde sam je spasavao iz nevolja, scenarije koji su se obično ticali vode, pošto sam bio odličan plivač.

A onda, jednog dana, osećanja su mi naprasno izbledela.

Zašto se išta od toga događa, ne razume se dobro. Zašto sam se zatreskao baš u tu devojčicu? Zašto Šanon Mahoni? Zašto sam se usredsredio na nju pre nego na bilo koju drugu devojčicu u mojoj osnovnoj školi? Da li je to bilo do feromonâ? Da li je bilo do njenog izgleda? Da li je imalo nekakve veze s našim osobenim genetskim sklopom? Do čega li je bilo?

Dok sam sedeo za onim pultom u Veroni i čitao pismo za pismom, decenijama i brojnim ljubavnim jadima nakon nezaboravne Šanon Mahoni, za oko mi zapade činjenica da toliki ljudi postavljaju verzije istih pitanja, da ih sve zanima da od „Julije“, tog navodnog primera romantične mudrosti, čuju kako ljubav funkcioniše. Neka pisma su govorila o

vrhuncima sreće i radosti, najlepšim trenucima ljubavi. Jedna žena je napisala da je u Veroni na medenom mesecu. „Hvala ti, Julija“, prenemagala se. „Hvala ti, hvala ti, hvala ti!“ Druga – rekao bih većina pisama – gorela su agonijom odbijanja. „Zašto?“, pitala su. „Zašto mi se ovo događa?“

„Tvoje vreme će doći“, pisao sam iznova i iznova. Ali nisam bio siguran da je to istina. Moje vreme nikada neće doći. Dok sam pisao „Julijine“ odgovore, često sam se osećao kao nametljivac i prevarant. Kada sam razmišljao o sopstvenom životu, odlično sam znao da nisam dobro prošao u igri ljubavi. Ja sam isto tako izgubljen kao i bilo koje od tih žalosnih srdaca i, stvarno, ko sam ja da ih savetujem? Ko sam ja da im govorim bilo šta o ljubavi?

U glavnoj kancelariji zazvoni telefon. Đovana se javila i govorila na italijanskom. Ništa je nisam razumeo. Zvučala je pomalo ozlojeđeno i, posle nekoliko trenutaka, pojavi mi se na vratima.

„Javila se Korejska nacionalna televizija.“*

„Korejska... šta?“

„Dovode snimateljsku ekipu ovamo.“

„Molim? Sada?“ Spustih penkalo.

„Da. Za petnaest minuta. Hoće da snime šta ovde radimo.“

„Dobro.“

„*Va bene*“, reče ona. „Snimaće i tebe.“ Naglo se okrete i nestade u hodniku.

Pre nego što je snimateljska ekipa stigla, premestili su me u kancelariju napred. Đovana je pozvala još dve sekretarice – obe mlade žene – i okupila nas oko stola napred da bismo

* Korean Broadcasting System (KBS). (Prim. prev.)

ličili na improvizovani književni klub. Kada je stigla Korejska nacionalna televizija, bilo ih je svega dvojica, i imali su samo malu ručnu kameru. Odmah me obuže sumnja: Korejska nacionalna televizija, malo sutra. Tipovi su izgledali kao da prave snimak za *Jutjub*.

Viši od njih dvojice kao da je bio glavni. Uskočio je unutra, govoreći besprekoran italijanski, što nas je sve zateklo. Držao je kameru u jednoj ruci i lebdeo oko stola, snimajući kadrove u brzom pokretu, stojeći nam nad glavom dok smo pisali pisma klimavim penkalima u rukama. Drugi je bio niži. On je ostao pozadi i nije mnogo govorio. Mislim da nije razumeo italijanski. Često je mrmljao i govorio u kratkim rečenicama – na korejskom – tipu s kamerom.

„Hmm“, reče niži tip, gledajući me pomno kao da mu je upravo nešto sinulo. Reče nešto onom višem, i kamera se okrenu da mi lebdi ispred lica.

„Šta vi radite ovde?“, upita viši tip iza malenog objekтива kamere. Đovana je već bila objasnila da sam volonter iz Kanade. Crveno svetlo mi je sa očekivanjem treperilo u lice.

„Mislite zašto sam došao ovamo, u Veronu?“

„Da, zašto?“

„Da odgovaram na engleska pisma Juliji. Nekada sam bio nastavnik. Predavao sam *Romea i Juliju*, tako da...“

„Nastavnik. Da, vi ste nastavnik?“

„Bio sam, ali sada sam ovde. I samo me... zanima da naučim nešto o ljubavi.“

„Poznajete ljubav?“

„Ovaj. Znam nešto? Nadam se.“

„Volite ljubav?“

Ovo ne ide nikuda. Okrenuh se prema Đovani, a ona se obrati čoveku na italijanskom. Kamera se okrenu ka njoj i oni uđoše u razvučen intervju. Na pola puta, Đovana raspusti

nas ostale i ja pobegoh u svoju kancelarijicu pozadi i redovima kartonskih kutija.

Posle pola sata, niži od one dvojice promoli glavu unutra.

„Zdravo“, rekoh.

„Shvatio sam da vas zanima da učite o ljubavi“, reče on. Govorio je maltene savršen engleski.

„Ovaj, da.“ Odgurnuh stolicu. „Tako sam mislio.“

„Vrlo zanimljivo.“

Nastade stanka. Nisam bio siguran šta da kažem. „Slušajte, jeste li vi stvarno iz Korejske nacionalne televizije?“

„Da“, reče on, ili, tačnije, promumla. „Ja sam producent ove emisije. I voditelj. Svake sedmice prikazujemo drugi svet-ski grad. Sada snimamo Veronu.“

„Vi ste voditelj?“

„Da. Ne govorim italijanski, pa mi je Hjunki ovde pomoćnik. Emisija mi se zove *Bekpekerska putovanja*. Ova epizoda će se emitovati krajem septembra.“

„U čitavoj Koreji?“

„Na KBS globalu, da.“ Sada je gledao mimo mene, gomile pisama rasejane po pultu. „Hmmm. Imate li nekih pisama iz Koreje?“

„Mislim da imamo“, rekoh. „Ali napisano je na engleskom.“

„Mnogi Korejci govore engleski“, reče on.

Zakopah po hartijama pred sobom. Izvlačio sam pregršti pisama, po deset odjednom. Imao sam i neke beleške za istraživanje. Bio sam okružen brdima papira. „Evo“, rekoh, pružajući mu običan beli list hartije. Papir zašušta kada ga on izgladi na pultu. Napred, pomoćnik je ćaskao sa Đovanom.

„Šta piše?“, upitah.

„Ovo je poznati korejski problem.“

„Šta je 'poznati korejski problem'?“

On spusti papir. „Problem dve kulture. Ona se bori sa ocem oko toga za koga treba da se uda. Mlađi naraštaji žele da budu kao vi Amerikanci.“

„Kanađani.“

„To je isto.“

„Nije baš, ali dobro.“

„Mlađi ljudi u mojoj zemlji žele da se venčaju iz ljubavi. Otac želi brak između dve porodice.“

„Ugovoreni brak?“

„Ne baš. Ali ni brak isključivo iz ljubavi. Brak za porodicu. Brak radi posla. Iz mnogih razloga.“

„Aha“, rekoh.

„Slušajte“, nastavi on, čitajući naglas: „Jednom sam pokušala da kažem *volim te*, a tata je rekao: „Šta si ti sad, Amerikanka? Misliš da je ovo *Porodica Brejdi*?* Pokažeš da me voliš kad možeš da me izdržavaš.““

„Čuli ste za *Porodicu Brejdi*?“, upitah.

„Svi u Koreji su čuli za *Porodicu Brejdi*.“ On zapeva. „To je priča o jednoj divnoj dami.““

„Da“, rekoh, brže-bolje ga prekinuvši, „godinama nisam gledao tu seriju.“

„Jeste li gledali film?“

„Film? O *Porodici Brejdi*?“

„Ne. *Pisma Juliji*“, reče on. „Jeste li ga gledali?“

„Jesam. Gledao sam ga pre nego što sam došao.“

On klimnu glavom.

U filmu, jedna žena napiše pismo Juliji, ali ono se zagubi i ponovo se pojavi tek posle mnogo godina. Jedna od novijih

* *The Brady Bunch* – američka televizijska serija popularna sedamdesetih godina dvadesetog veka. (Prim. prev.)

** Stihovi iz naslovne numere iz serije. (Prim. prev.)

sekretarica uporno tvrdi kako odgovor i dalje mora da bude propisno dostavljen, a onda se, naravno, dvoje ljubavnika, sada stari, opet pronalaze nakon svih onih godina.

„To je vaš Holivud“, reče on. „Uvek srećan kraj.“

„Ni ja ne verujem u to“, rekoh. „Život nije tako jednostavan.“

Na vratima se pojavi Hjunki, s kamerom koja mu je poigravala u ruci. Dva Korejca porazgovaraše pa snimiše pismo s *Porodicom Brejdi*, tako da ga je naš voditelj držao u rukama kao da ga čita.

Zatim, bezmalo isto onako iznenada kao što su se pojavili, Korejci saopštiše da odlaze. Otpatih ih do prostora za prijem, gde su nam svima ushićeno zahvalili na vremenu koje smo im posvetili i krenuli prema vratima, mrmljajući i klimajući glavom. Napolje ih isprati Đovana, osmehujući se stisnutih usana. „Ćao“, reče, pa ponovi: „Ćao“, kada oni zastadoše na ulazu, zauzvrat se klanjajući svakom od nas. Govorila je treće „Ćao“ kada se oni konačno proguraše kroz vrata i sve ponovo utihnu. Đovana mi dobaci pogled i ja šmugnuh u svoju kancelariju.

Otprilike sat kasnije, bio sam gotov. Od beskrajnih pisama mutio mi se vid. Odoh do prijavnice, gde zatekoh Đovanu samu za okruglim stolom. Pred njom se nalazila hrpica pisama.

„Još odgovarate na pisma?“, upitah.

„Na dvadeset ili trideset pisama, svakog dana.“

Ona to radi više od dve decenije. Na brzinu izračunah u glavi – to je najmanje tri hiljade pisama godišnje, i možda preko sto hiljada pisama otkako radi ovde. Počeh da na svoje tričavo dnevno pregnuće gledam kao na šapat u uraganu, kamenčić na vrhu planine.

„*Arrivederci*“, * doviknuh s vrata, a Đovana podiže glavu od onoga što piše sa iskrenim osmehom, prvim koji sam video kod nje od početka dana.

„Videćemo se sutra?“, upita ona, odlazeći pismo.

„Videćemo se“, odgovorih. „Videćemo se.“

* * *

Sutradan ujutru krenuo sam samostalno u kancelariju. Stari grad se nalazi u jednoj petlji reke Adiđe, i ja pođoh uskim ulicama. Oko mene su se izdizali crkveni tornjevi i krovovi sa crvenim crepom, dok ne prođoh kroz jednu kapiju u srednjovekovnim zidinama i preda mnoom puče široka pjaca. U daljini, stari rimski koloseum stajao je nalik kruni koja se kruni. Krenuh na istok, na most, i s druge strane zaronih ispod jednog betonskog podvožnjaka i izađoh na Viju Galileo, dugačak, ravan bulevar koji me odvede, napokon, do kancelarija *Kluba di Đulijeta*.

Đovana je stajala za prednjim pultom. „Ah“, reče, kada se vrata otvoriše uz škripu. „*Buon giorno*.“**

„Dobar dan.“

Ona nakrivi glavu. „Tvoja kancelarija te čeka.“

To sam shvatio kao da treba da se latim posla. Nasmeših joj se i odoh hodnikom u sobicu pozadi. Odgovarao sam na pisma, neprekidno, većim delom prepodneva.

Drugog dana odgovaranja na pisama, počeo sam da zapažam obrasce u njima. Ogromna većina je bila od mlađih žena, ali bilo je i izuzetaka. Jedna starija žena napisala je kako ne traži savet za sebe. Ima tri ćerke, rekla je, od kojih

* Ital.: doviđenja. (Prim. prev.)

** Ital.: dobar dan. (Prim. prev.)

su dve srećno udate, ali najstarija je sama. Može li Julija da pomogne?

„Svaka ćerka, a i svaki sin“, odgovorih, „trebalo bi da priželjkuju tako pažljivu majku kao što ste vi.“

Pisama od muškaraca bilo je tek povremeno, i skoro smesta sam mogao da uočim razliku u tonu i osećanju. Sergej iz Rusije napisao je: „Žene me ne vole. Ne mogu da ih navedem na bliske odnose a onda na seksualne odnose.“ Oh, Sergeju. Prilično sam siguran da uviđam tvoj problem. Odgovorio sam mu da samim tim što piše Juliji pokazuje jednu mekšu, osećajniju stranu sebe, i kako bi možda trebalo da se potru-di da tu stranu pokaže i ženama.

„Draga Julija“, pisao je jedan mladić, „strašno mi je žao što ti svi stavljaју ruku na sisu. To je baš glupo. Ti si ljupka i zbog tebe ljudi veruju u pravu ljubav. Hvala ti.“

I to je bilo otprilike nešto najdražesnije od jednog mladića.

Bilo je i poteškoća u prevodu. Jedna Kineskinja je pisala o svom dečku Englezu i svojim mukama u opštenju s njim. Tečno je govorila engleski, ali su joj nijanse i dalje bile teške. „Kad govorim engleski“, napisala je, „kao da sam pod vodom, a kad govorim mandarinski, kao da sam izronila da uzmem vazduh.“

Pred podne, na vratima mi se pojavi Đovana. Ćutke me je posmatrala.

Napokon reče: „Glene, muči me ovo pismo.“ Spusti ga ispred mene, a ja sa izvesnim ponosom videh da je iz Kanade. Prva rečenica je glasila: „Udata sam za čoveka koji ponekad ume da bude pravi blenta.“

„Ta reč“, reče Đovana, ubadajući *blentu* prstom. „Ne razumem je.“

„To je žargon“, rekoh. Iscerih se Đovani, ali ona ostade ravnodušna. „To je svojevrsna, ovaj...“, zapinjao sam. „Mogu

ja da odgovorim na njega, ako hoćete, a možda vi možete da uzmete ovo.“

Prečešljah gomilu i nađoh prvo pismo na koje sam naišao, ono od one žene kojoj je umro muž, ono o Hariju. Đovana ga brzo pregleda. „Da“, reče, „mogu ja da odgovorim na ovo.“ Ona se izgubi u hodniku s pismom, a ja je čuh kako šapuće reč *blenta* za sebe, dodajući je svom iscrpnom engleskom rečniku.

Radio sam čitavog popodneva, obično ophrvan ljubavnim jadima u većini pisama. To je trebalo da bude zabavno, nešto što ću moći da prepričavam učenicima kada se vratim u Kanadu. Ali nije bilo samo to. Tražio sam obrasce u sopstvenom razmišljanju. Tražio sam neki nagoveštaj šta da radim povodom sopstvenih okolnosti. Morao sam da priznam kako zasada izgleda da ništa ne postižem.

Do četiri mi je bilo dosta. Spakovao sam stvari i krenuo hodnikom. Đovana podiže pogled sa stola napred. Sedela je, ponovo sama, i odgovarala na pisma.

„Ah“, reče, ustajući, „još si tu. Možeš li da mi pomogneš s nečim?“

„Ovaj... važi.“

Ona ode iza prednjeg pulta. „Tamo“, reče, uprevši prstom u jednu kartonsku kutiju. „Možeš li to da mi izneseš?“

Kutija je bila puna pisama kao i sve ostale. Sa strane, napisane tankim crnim flomasterom, bile su reči SENZA INDIRIZZO. Podvukoh prste ispod kutije da je podignem. Prokletinja je verovatno težila pedeset kila. „Gde ovo da stavim?“

„U moja kola. Čekaj, moram da nađem ključeve“, reče ona, preturajući po torbici.

Ja s mukom krenuh kroz kancelariju, trudeći se da ne propsem pisma. Napolju, Đovana otvori suvozačka vrata kola. „Evo, ovamo.“

Bupnuh kutiju na sedište. „Šta znači *senza*?“, upitah, ispravljajući i istežući stegnute prste. „*Senza* nešto?“

„*Senza indirizzo*. To znači da nema povratne adrese. Na njih ne možemo da odgovorimo.“

„Ali“, rekoh, vraćajući se za njom u kancelariju, „kuda ih nosite?“

„U inferno“, reče ona.

„Pakao? Nosite ih u pakao?“

Đovana zavrte glavom. „Ne, ne. Kako se kaže... palikuća?“

„Peć za spaljivanje smeća?“*

„Da, tako je. Ne bacamo ih sa đubretom. Previše su... važna.“

„Ali sigurno postoji...“

Đovana se zapilji u mene i ja načas začutah. Onda se setih. „U *Romeu i Juliji*“, rekoh, „ima jedno pismo koje se nikada ne isporuči. Samo je ono moglo da predupredi čitavu tragediju.“

Njoj omekša pogled. „Sedi“, reče. „Ispričaću ti nešto.“

Ja utonuh u jednu fotelju za okruglim stolom.

„Tužno je“, poče ona, „što svi ti ljudi smatraju kako ne mogu da iznesu svoje brige onome koga vole. Umesto toga pišu Juliji.“

„Julija nije stvarna“, rekoh.

„Nije. Ali je simbol.“

„To mi je jasno.“

„Šta sam ti rekla prvog dana?“

„Da treba da budem gitar?“

„Pre toga.“

„Rekli ste da je ljudima dovoljno da pišu.“

* Na engleskom te reči zvuče slično: *incendiary* (palikuća) i *incinerator* (peć). (Prim. prev.)

Ona klimnu glavom. „Ljudi smo. Svi osećamo ljubav. Možda pošiljaoci misle kako ne mogu da pošalju poruku onima kojima najviše treba da je čuju, ali dovoljno im je što njihove izjave može da čuje neko, bilo ko.“

„Ali treba im odgovor. Zar ne možemo nešto da učinimo?“

„Ako nema povratne adrese, ne možemo da napišemo odgovor. Ako ima, onda im dajemo potvrdu prispeća.“

„Ali da li je potvrda prispeća dovoljna?“

„Zasada, oni su preplavljeni, razumeš? Svi su obuzeti ljubavlju, a na nama je samo da ih saslušamo.“

„Valjda.“

„Časno je ovo što radimo ovde.“

Znao sam šta pokušava da mi kaže, mada je čitavo to odgovaranje na pisma pomalo ličilo na sumorno rmbanje. „Da“, odvratih. Imao sam utisak da treba da dodam „gospođa“, ali nisam.

„E, sad“, reče ona, mahnuvši rukom prema hrpi pisama pred sobom, „imam posla. Da?“

„Dobro.“

„*Va bene*.“ Đovana napući usne i namesti naočare da pregleda još jedno pismo. Ja kliznuh ka vratima.

„Hoćemo li se videti sutra?“, upita ona, podigavši glavu i pogledavši me baš pre nego što ću izaći.

„Naravno“, rekoh. „Doći ću.“

Nauči me da zaboravim misliti

Više od dvadeset godina predavao sam Šekspira (većinom) saglasnim tinejdžerima. U početku su imali stav „hajde samo da skinemo ovo s dnevnog reda“, ali gotovo uvek, nakon pukih nekoliko redova, upecali bi se – naročito kada je u pitanju bila drama *Romeo i Julija* – a to je zato što sam im na samom početku, još pre prve scene borbe, govorio da ima nekih vrlo skarednih šala.

Ne bih im rekao koje su, mada bih usporio glas na stihu 26 i malčice podigao obrve, a jedno ili dvoje učenika bi ukapiralo. Začuo bih neobično čestit kikut – obuzdan pre nego što stigne da bude preglasan – i gledao kako se ostali učenici drugog razreda srednje okreću, pokušavajući da shvate šta im je promaklo. Nakon toga, svi su sedeli uspravno i pomno slušali.

Ranije sam učenicima govorio da je Šekspir te udice podmetnuo namerno – isto kao ja sada. U Londonu krajem šesnaestog veka, sve južno od reke Temze bilo je neizvesno područje. Tamo su bile krčme, jame za borbe medveda i pasa* i – ne terajte me da govorim ovo, deco – dame noći. Prostitutke. Mnogi učenici bi me užasnuto gledali. Začudo, očekivali biste da će tinejdžeri imati više buntovničkog duha ili da će barem biti hladnokrvno ravnodušni, ali ja nikada nisam imao takvo iskustvo. Bili su strogi moralisti, maltene svi.

Dečake je bilo najteže privući. Ali imao sam svoje načine. Na početku *Romea i Julije* ima jedna ulična kavga između Montagija i Kapuleta. „Devine“, prozvao sam. Devin je bio glasan klinac koji je sedeo u zadnjoj polovini reda najbliže vratima. U raspravama na časovima često je uzimao reč i raspravljao kao političar, iako je ličio na kauboja Vudija iz *Priče o igračkama*.

„Devine“, ponovih, „dodi ovamo.“

Devin me je gledao kao da je posredi neka fora. Lice mu je bilo more pega, ali bio je u onoj fazi mladosti kada je mislio da je mnogo zreliji nego što je zapravo bio. Streljao me je pogledom kao revolveraš. U tradicionalnoj učionici, kao što je odlično znao, prednji deo učionice je nastavnikova pozornica. Učenici su publika, koja pasivno sedi za klupama. Zgrabih drveni metar iz žleba za krede ispod table. Podigoh ga i nekoliko puta zamahnuh njime kroz vazduh kao mačem. „Hajde“, ponovih.

Devin se oprezno približavao. „Hajde da uradimo scenu borbe“, rekoh, uperivši metar u njega.

Njemu sinuše oči. „Stvarno?“

* Takozvani *bearbaiting* – iz zabave, psi su se pujdali na medveda prikovanog lancem za stub u jami. (Prim. prev.)